

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Войтенко О.А.

Науковий керівник :Мазур К.В., доцент, к. е. н.

У статті аналізуються основні чинники сучасного стану ринку праці, зміни чисельності працівників у зв'язку з демографічною ситуацією на селі, аналізується стан зайнятості населення. Обґрунтовуються перспективи розвитку ринку праці АПК та заходи щодо сприяння зайнятості населення.

Постановка проблеми. Стратегією економічного та соціального розвитку України на 2005-2010 рр. передбачено забезпечення збереження, розширеного відтворення й розвитку природних, демографічних та інформаційних ресурсів, науково-технічного та виробничого потенціалів.

Реалізація таких завдань вимагає ефективного ведення агропромислового виробництва, однією з передумов якого є науково обґрунтоване управління всіма складовими ресурсного потенціалу галузей АПК, в тому числі ринком праці як одним з основних чинників економічного зростання регіону.

Криза, що охопила аграрний сектор економіки, викликала звуження сфери прикладання праці, зменшення чисельності найманих працівників, призвела до занепаду соціальної сфери на селі і, одночасно, до зростання числа селян, які зареєстровані в службі зайнятості як безробітні.

Зміна форм власності та господарювання, розвиток ринкових відносин та нових господарських структур у сільському господарстві вимагає адекватної системи менеджменту, нових форм і методів управління трудовими ресурсами, формування ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблем зайнятості населення і функціонування ринку праці, займалася низка учених-економістів, зокрема О.А. Бугуцький, В.К. Гаркавий, В.С. Діесперов, М.І. Долішний, І.І. Логоцький, Л.О. Мармуль, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, І.Н. Топіха, М. Хорунжий, В.В. Юрчишин, К.І. Якуба та інші. Проте ряд проблем залишаються нерозв'язаними. Цілісний механізм забезпечення належної зайнятості сільського населення поки що не створений, комплексний підхід до розв'язання цієї проблеми практично відсутній. Насамперед це стосується ринку праці в аграрній сфері, а також розробки комплексу заходів щодо підвищення рівня • зайнятості сільського населення.

Мета статті. Дослідити на прикладі аграрного сектору Вінницької області, стан та тенденції розвитку ринку праці в сільській місцевості.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок спаду виробництва товарів народного споживання та різкого підняття цін переважна більшість населення опинилась за порогом, або на межі бідності. Стан ринку праці показує, що склад трудових ресурсів в значній мірі залежить від змін в економіці регіону, демографічних і соціальних тенденцій.[1]

На сьогодні доволі жорстко постає проблема пов'язана з демографічною ситуацією на селі. Майже всі сільські адміністративні райони відносяться до території демографічної кризи. Село охоплене депопуляцією, інтенсивність якої зростає. Це, передусім, наслідок дій негативних факторів, які прискорюють міграцію молоді до промислових центрів і старіння села.[4]

Загальний коефіцієнт міграції по прибулих у січні-листопаді 2009р. становив 17,7 осіб у розрахунку на 1000 жителів, по вибулих 17,9%. Коефіцієнт міграційного скорочення у січні-листопаді 2009р. зменшився з 1,0 до 0,2 особи у розрахунку на 1000 жителів.

Чисельність наявного населення Вінницької області, за оцінкою, на 1 грудня 2009р. становила 1651,7 тис. осіб. Із загальної кількості жителів 814,2 тис. осіб (49,3%) проживає в міських поселеннях, 837,5 осіб (50,7%) - в сільській місцевості.

Упродовж січня-листопада 2009р. чисельність населення зменшилась на 8272 осіб або на 5,5 осіб на 1000 населення. Зменшення населення відбулося як за рахунок природного скорочення (7934 особи), так і міграційного скорочення (338 осіб).

Порівняно з січнем-листопадом 2008р. обсяг природного скорочення населення зменшився на 1679 осіб або з 6,3 до 5,2 осіб у розрахунку на 1000 жителів.

Найвищий серед регіонів області рівень народжуваності спостерігався у м.Жмеринка (14,2‰), а найнижчий - у Могилів-Подільському (8,1‰) районі.

Кількість померлих у січні-листопаді 2009р. порівняно з січнем-листопадом 2008р. зменшилась на 1475 осіб. Коефіцієнт смертності зменшився з 17,1 до 16,2 померлих на 1000 осіб.

Найвищий рівень смертності зареєстровано у Чернівецькому районі (22,7‰), а найнижчий - у місті Вінниці (9,2‰).[3]

Таблиця 1

Порівняльна таблиця померлих осіб, у% до підсумку, на 100 тис. осіб(за січень-листопад 2008-2009рр.).

	Осіб		У% до підсумку		На 100 тис. осіб	
	Січень-листопад 2009р.	Січень-листопад 2008р.	Січень-листопад 2009р.	Січень-листопад 2008р.	Січень-листопад 2009р.	Січень-листопад 2008р.
Усього померлих	24560	26035	100,0	100,0	1620,9	1706,6

А це, крім інших негативних наслідків, означатиме запусніння величезних масивів сільськогосподарських угідь, втрату аграрного потенціалу регіону, який є досить істотним.[6]

Про неефективне використання трудових ресурсів села свідчить значне число безробітних. Середньомісячна чисельність економічно активного населення віком 15—70 років становила 781,2 тис. осіб: 699,4 тис. були зайняті економічною діяльністю, а решта не мали роботи, але активно її шукали, як самостійно, так і за допомогою державної служби зайнятості. Рівень зайнятості населення віком 15—70 років становив 57,3% населення відповідного віку, а серед населення працездатного віку - 63,7%. Кількість безробітних працездатного віку (за методологією МОП) склала 81,8 тис. осіб або 10,5% чисельності економічно активного населення зазначеного віку.

Кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку державної служби зайнятості, зросла з 24,0 тис. осіб на 1 грудня 2009р. до 26,8 тис. осіб на 1 січня 2010р.

Офіційного статусу безробітних на початок року набули 97,1% незайнятих громадян, з яких 82,8% отримували допомогу по безробіттю.

Інформація про основні тенденції щодо зареєстрованого безробіття наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

	Кількість зареєстрованих безробітних		
	На 1 січня 2010р., осіб	У% до	
		1 грудня 2009р.	1 січня 2009р.
Безробітні-усього з них	26031	115,1	62,7
жінки	12848	104,0	58,1
Молодь у віці до 35 років	9566	113,2	64,3
Вивільнені з економічних причин	1343	101,4	150,2
Особи, які проживають у сільській місцевості	15822	126,1	57,0

Рівень зареєстрованого безробіття в цілому по області за грудень 2009р. також зріс на 0,3 в.п. та на 1 січня 2010р. становив 2,7% від кількості населення працездатного віку. Рівень зареєстрованого безробіття сільського населення, як і раніше, значно перевищував аналогічний показник у міській місцевості та відповідно становив 3,6% проти 2,0% населення працездатного віку.[3]

Внаслідок трудовнадлишкової кон'юнктури ринку праці невтішною є також величина її оплати в сільськогосподарських підприємствах, котра виступає як ціна аграрної праці та поряд із попитом і пропозицією належить до головних елементів ринку.[7]

Збільшення обсягів зареєстрованого безробіття у грудні 2009р. спостерігалось майже в усіх районах області.

Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами та організаціями у службі зайнятості, у грудні 2009р. зменшилась удвічі і на кінець місяця становила лише 0,6 тисячі місць.

Кон'юнктура зареєстрованого ринку праці характеризувалась значним перевищенням пропозиції робочої сили над її попитом, про що свідчать дані, наведені в таблиці 4.

Із зазначеної кількості робочих місць (вакансій) майже половина передбачалась для робітників, більше третини - для службовців та майже кожне шосте вільне робоче місце для осіб, які не мають професії.

Унаслідок зростання обсягів безробіття та зменшення вакантних посад у грудні 2009р. збільшилось навантаження незайнятого населення, яке звернулося за сприянням у працевлаштуванні до державної служби зайнятості і на 1 січня 2010р. становило 45 осіб.

Проблемою і негативним чинником для ефективності сільськогосподарської галузі залишається нерівномірність формування інфраструктури аграрного ринку, зокрема біржі, агроторгові доми, збутові кооперативи, які забезпечують діяльність фермера, сільгоспідприємства та інші пересічні товаровиробники на ринку можуть стати не тільки альтернативою представництв експортних компаній або посередників на аграрному ринку, але й створити нові робочі місця, що приваблять молоду робочу силу, підвищивши таким чином її конкурентоспроможність.[2]

Перспективи повноцінного відтворення й ефективного використання ринку праці на селі тісно пов'язані з відродженням сільськогосподарського виробництва, зокрема, його трудомістких галузей — тваринництва, буряківництва, овочівництва тощо. Причому відродження не на базі застарілих технологій, які консервують неконкурентоздатність сільськогосподарської продукції, а на основі новітньої індустріалізації

галузі. Це супроводжуватиметься значним зменшенням потреби сільського господарства в робочій силі. Тому майбутнє сільського сектора, і це підтверджує досвід розвинутих країн, — у його багатогалузевому, багатофункціональному розвитку. Адже сільська місцевість — це не лише просторова база сільськогосподарського виробництва, але й ліси, водоймища, рекреаційні ресурси, сприятливе проживання, цінність якого в сучасному світі підвищується. Через сільську місцевість пролягають транспортні магістралі, тут зосереджені різноманітні корисні копалини. Сільські населені пункти — найкраще місце для розташування агросервісних служб, підприємств і організацій усіх видів обслуговування сільськогосподарської продукції, її заготівель, зберігання, переробки і т.д. Тому трудовим ресурсам, що вивільняються з аграрної сфери внаслідок техніко-технологічного прогресу, може бути забезпечене різноманітне використання.[5]

Таблиця 4

Кон'юнктура зареєстрованого ринку праці

	Кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку, осіб		Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць		Навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію, осіб	
	2009р.	2008р.	2009р.	2008р.	2009р.	2008р.
Січень	44640	36465	1343	2979	33	12
Лютий	44367	37717	1408	3078	32	12
Березень	43235	35937	1828	3722	24	10
Квітень	39145	33140	1661	3628	24	9
Травень	34639	29429	1804	4302	19	7
Червень	30056	26287	1380	4123	22	6
Липень	26772	24787	1352	4062	20	6
Серпень	24700	23709	1418	4035	17	6
Вересень	22811	23329	1237	3851	18	6
Жовтень	21386	24084	1249	3428	17	7
Листопад	24027	30956	1117	2518	22	12
Грудень	26031	43216	562	1117	48	39

Підвищення ефективності ринку праці АПК передбачає створення умов для розширення попиту і пропозиції робочої сили у сільській місцевості. Перше з поставлених завдань можна втілити у життя за умови збільшення суб'єктів господарювання АПКта розвитку інститутів інфраструктури аграрного ринку.

Друге завдання передбачає наповнення ринку робочою силою і підвищення її конкурентоспроможності. Це має забезпечуватися збереженням трудового потенціалу села, заходами щодо запобігання міграційного відтоку сільського населення. Також вимагає реформування система оплати праці працівників сільськогосподарських підприємств.

Реалізація таких заходів сприятиме зростанню кількості і якості трудових ресурсів, а вдосконалення наявних технологій у галузях агропромислового комплексу забезпечить можливість економічного зростання.[6]

Висновки. Ознайомившись з вищенаведеним матеріалом можна зробити висновок, що сучасний стан ринку праці у Вінницькій області характеризується складною демографічною ситуацією, а саме:упродовж січня-листопада 2009р. чисельність населення зменшилась на 8272 осіб або на 5,5 осіб на 1000 населення.

Інтенсивність внутрішньорегіональної міграції у січні-листопаді 2009р. зменшилась проти січня-листопада 2008р. на 0,1 в.п. або з 11,5 до 11,4 осіб у розрахунку на 1000 жителів.

Гостро постає проблема безробіття, як свідчать статистичні дані, кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку державної служби зайнятості, зростає з 24,0 тис. осіб на 1 грудня 2009р. до 26,8 тис. осіб на 1 січня 2010р.

Офіційного статусу безробітних на початок року набули 97,1% незайнятих громадян, з яких 82,8% отримували допомогу по безробіттю. Унаслідок зростання обсягів безробіття та зменшення вакантних посад у грудні 2009р. збільшилось навантаження незайнятого населення, яке звернулося за сприянням у працевлаштуванні до державної служби зайнятості і на 1 січня 2010р. становило 45 осіб.

Перспективи повноцінного відтворення й ефективного використання ринку праці на селі тісно пов'язані з відродженням сільськогосподарського виробництва, відродженням на базі новітньої індустріалізації галузі. Для реалізації цих та інших чинників повинна виважена державна політика, яка сприятиме зростанню кількості і якості трудових ресурсів, а вдосконалення наявних технологій у галузях агропромислового комплексу забезпечить можливість економічного зростання.

Література

1. Гончарова Н. “Стан та перспективи розвитку ринку праці в Україні”// Діловий вісник. – 2009р. №3 с.13.
2. Довжук Б. “Вінниччина: проблеми регулювання ринку праці регіону”// Ринок праці. – 2007р. №5 с.20-24.
3. Доповідь “Про соціально- економічне становище області”// Державного комітету статистики України . ГУС у Вінницькій області за 2009рік. – 172с.
4. Опаленко І.О. “Ринок праці в аграрній сфері Вінницької області”// Економіка АПК. – 2007р. № 5 – с.117-121.
5. Любіна Д.М. “Сучасний стан ринку праці сільської місцевості Вінницької області”// Доповіді учасників ІІ зльоту іменних степендіатів та відмінників навчання аграрних ВНЗ. – 2007р. №9 – с. 243-247.
6. Муравка П.П. “Оцінка стану ринку праці як чинника економічного зростання”// Актуальні проблеми

КОЛЕКТИВНИЙ ДОГОВІР ЯК ЗАСІБ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Садовська О. Е., Гудзь Г. М.

Науковий керівник: Ставська Ю. В., асистент

У даній статті розглянуто та проаналізовано роль колективного договору як додаткового гаранта соціально-економічних прав працівників та забезпечення їх надійної реалізації, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення Закону України „ Про колективні договори і угоди ”.

Одним з напрямків реалізації соціально-партнерських відносин в Україні є укладення колективних договорів і угод, які укладаються на всіх рівнях – від національного до виробничого. Колективний договір, який містить локальні норми по використанню праці та відтворенню робочої сили, є важливою юридичною основою для укладення індивідуальних трудових договорів між працівником і власником або уповноваженим ним органом. Він є надійним засобом захисту трудових прав працівників. Важливу роль колективний договір відіграє в сфері підвищення продуктивності праці, адже існує безпосередній зв'язок між стимулами праці і соціальними резервами виробництва. Локальні правові норми, деталізуючи та конкретизуючи централізовані норми, сприяють ефективному господарюванню, стимулюють трудову діяльність учасників трудових відносин. Проявляючи турботу про себе, працівники тим самим роблять значний внесок у розвиток виробництва, підвищення його ефективності [9, с. 58].

Згідно із Законом України "Про колективні договори й угоди" від 1.07. 1993 року, колективний договір - це локальний нормативний акт, який регулює трудові, соціально-економічні відносини, що виникають між власником або уповноваженим ним органом і найманими працівниками конкретного підприємства; це форма їх співробітництва з метою досягнення соціальної згоди і прогресу.

Існування колективного договору об'єктивно обумовлене наявністю соціальних, економічних і правових передумов.

Соціальний чинник створюють соціально-трудові відносини, що виникають із застосування громадянами своєї здатності до продуктивної праці. В умовах суспільного виробництва виникають внутрішньокорпоративні відносини, зв'язки в галузі суспільної організації праці. Для регулювання таких зв'язків використовуються методи регламентації окремих питань шляхом узгодження, прийняття системи локальних актів, серед яких найважливіша роль належить колективному договору.

В економічному плані правомірність і необхідність існування колективних договорів обумовлена господарською самостійністю підприємств, наявністю різноманітних форм власності, використанням найманої праці та існуванням об'єктивних розбіжностей між інтересами власників та найманих працівників.

До юридичних передумов існування колективного договору слід віднести правосуб'єктність його сторін, встановлення законом та гарантованість праводієздатності учасників договору[1].

Завданням колективного договору є питання регулювання трудових відносин як врегульованих так і непередбачених чинним законодавством.

Згідно із Законом України "Про колективні договори і угоди" від 1.07.1993 року, колективний договір укладається на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності й господарювання, які використовують найману працю і які володіють правами юридичної особи. У законі не визначена мінімальна гранична кількість найманих працівників на підприємстві, за якої має бути укладений колективний договір.

Згідно зі ст. 2 Закону "Про колективні договори та угоди" та ст. 11 КЗпП колективний договір може укладатися в структурних підрозділах підприємств. Слід зауважити, що такі структурні підрозділи повинні бути економічно і фінансово самостійними і мати організаційні та матеріальні можливості для встановлення і реалізації додаткових або більш високого рівня, порівняно з колективним договором цілого підприємства, пільг та інших умов регулювання соціально-економічних і трудових відносин з урахуванням специфіки підрозділу.

Колективний договір укладається не тільки на виробничих підприємствах, але й у бюджетних установах, закладах освіти, охорони здоров'я, органах виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Колективний договір об'єднує в собі риси договору і нормативно-правового акта. Сьогодні це найважливіший локальний нормативно-правовий акт, що визначає умови праці, умови оплати праці, соціальні гарантії для працівників на підприємстві, в установі, організації. Разом з тим це не тільки правовий акт, але й акт соціального партнерства на рівні підприємства між працівниками і власником або уповноваженим ним органом, результат узгодження їхніх інтересів.

Основною є вимога дотримання законодавчих норм і недопущення прийняття таких умов договору, які погіршували б становище працівника порівняно з діючим законодавством. Відповідно до ст. 16 КЗпП умови колективного договору, що погіршують порівняно з чинним законодавством і угодами становище працівників, є недійсними[1, 5].